

3. Домарадзька Г. С. Прогнозування і макроекономічне планування : навч. посіб. / Г. С. Домарадзька, Т. М. Гладун, Р. В. Фешур. – Львів : Магнолія – 2006, 2007. – 211 с.
4. Steuer N. local Wellbeing: Can we Measure it... Nef / Steuer N., Marcs N. – 2008. – September. – Режим доступу:
<http://www.neweconomics.org/publications/local-well-being-can-we-measure-it>. – Назва з екрана.
5. Павлов О. В. Перспективи та напрями державного регулювання соціально-економічної сфери в умовах криз [Електронний ресурс] / О. В. Павлов. – Режим доступу:
<http://www.dynauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=175.pdf>. – Назва з титулу екрана.
6. Worthington M. Contracting with Federal Government / M. Worthington, L. Goldsman. – 4-th edition. – N. Y. : [s. n], 1998. – 445 p.
7. Економічне прогнозування : навч. посіб. / С. В. Глівенко, М. О. Соколов, О. М. Завгородня Т. П. // Особливості прогнозування соціально-економічного розвитку регіону на сучасному етапі / Теліженко [та ін.]. – Суми : Універ. кн., 2004. – 207 с.
8. Бідність в Україні: методика та практика аналізу / НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. – К. : ПРООН, 2008. – 180 с.
9. Лібанова Е. Перспективи трансформації соціальної сфери України / Е. Лібанова // Демографія та соціальна економіка. – 2004. – № 1–2. – С. 45–51.

УДК 338.13

ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СУТНОСТІ РИНКУ

В. В. Майн

Поняття «ринок» є одне з найбільш розповсюджених в економічній теорії та широко вживаних у нашому суспільстві. Це можна пояснити тим, що формування ринкового середовища, яке нині відбувається в Україні прямо чи побічно стосується кожної людини. Виникнення ринку зумовлено об'єктивними умовами, поглиблення суспільного поділу праці, еволюції власності, розвитком товарного виробництва, його законами, відокремленістю товаровиробників, потребами вдосконалення життя суспільства загалом.

Вагомий внесок у вивчення ринку та ринкових відносин зробили відомі вітчизняні та зарубіжні вчені А. Сміт, Д. Рікардо, А. Курно, А. Маршалл, Ф. Котлер, К. Маконелл, С. Брюс, А. Пезенті, Е. Далан, Д. Ліндсей, С. Мочерний, Ю. Осипов, В. Герасимчук, П. Саблук, А. Гальчинський, П. Єщенко та ін. Разом з тим слід зазначити, що, враховуючи відсутність єдиного підходу з боку вчених до тлумачення категорії «ринок», це питання потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

Метою статті є вивчення генезису наукових позицій щодо трактування змісту катего-

рії «ринок» у контексті еволюції економічної науки.

Аналіз генезису формування поняття «ринок» доцільно почати з Оксфордського словника, де зазначено, що вперше термін «market» (ринок) був застосований у 1066 р., коли в нього вкладалося поняття права лорда та державних установ організувати зустріч осіб для продажу й купівлі [1]. Перші спроби визначити категорію «ринок» були зроблені ще в стародавніх Єгипті та Ассирії. У Стародавній Греції він носив назву агора (лат. *agora*), а у древніх римлян форум (лат. *forum*) [2].

Вперше на теренах колишнього Радянського Союзу, економічна наука якого визнала, що ринкова економіка існує тільки в капіталістичних країнах, енциклопедичне визначення поняття «ринок» було подано у Малій Радянській енциклопедії, перший том якої був виданий у 1927 р.: «Рынок в житейском обиходе – базар, место продажи покупок товара. В политической экономии – сфера товарного обращения, совокупность частных сделок и отношений по купле и продаже товара. Рынок является исторической категорией, так как отношения ку-

пли-продажі виникають і розвиваються в процесі превращення натурального хазяйства в просте товарне і далі в капіталістическе» [3]. У Великій Радянській енциклопедії, відмічають, що територія ринку створена К. Марксом і що вона є складовою частиною теорії відтворення, вказано, що «Ринок – сфера товарного обміну, категорія товарного хазяйства» [4], а через двадцять років у новому виданні цієї енциклопедії наведено дуже коротке визначення: «Ринок – сфера товарного обміну» [5]. В Українській радянській енциклопедії визначення поняття «ринку» надано вже ширше: «Ринок – сфера товарного обміну, пропозиція і платоспроможний попит на товари або на один вид товару» [6]. У Тлумачному термінологічному словнику: «Ринок – 1) сфера товарного обміну, де формуються спрос, предложения и цена на товары и услуги; 2) определенное место, где происходит торговля. Функционирование рынка подчинено двум основным законам: закону стоимости и закону спроса и предложения» [7].

Цікаво те, що як у «Сельскохозяйственной энциклопедии», так і в «Колхозной сельскохозяйственной энциклопедии» понять «ринку» і «торгівля» взагалі не наведено. Але 1983 р. в «Украинской Советской энциклопедии» вже було наведено поняття ринку як «Ринок – это сфера обмена как система товарноденежных отношений производителей и потребителей материальных благ и услуг» [8].

Навіть у працях А. Сміта і Д. Рікардо поняття «ринку» не мало чіткого політично-економічного визначення і використовувалося передусім для характеристики ринкового попиту [9], а ось першу спробу наукового визначення поняття «ринку» зробив французький економіст Антуан-Огюстен Курно, який писав, що ринок – це будь-який район, на якому взаємовідносини покупців і продавців вільні, тому ціни на одні й ті самі товари мають тенденцію легко вирівнюватися [10]. Аналогічно описують ринок С. Бевентер і Й. фон Хампе: «подумки уявлюване місце, де шляхом порівняння цін на блага і обсяги їх пропозиції приводиться у відповідність платоспроможність і готовність до поставок» [11] та Ю. Є. Власевич: «ринку – це сфера обміну всередині кра-

їни і між країнами, що зв'язують між собою виробників і споживачів продукції. Але тут не вказується, як здійснюється цей зв'язок [12].

За словами італійського професора А. Пезенті, ринок – це те уявне місце, куди сходяться виробники товарів, які пропонують свій товар покупцям, та споживачі, що пред'являють попит на товар. Узагальнюючи уявлення багатьох економістів про ринок, він називає його центральним явищем економіки. Більш лаконічним як за формою, так і за змістом є визначення, які пропонують західні вчені. Е. Далан та Д. Ліндсей стверджують, що «ринку – це будь-яка взаємодія, у яку вступають люди для товарів одне з одним» [13].

Майже таке ж твердження поняття «ринку» дає і відомий маркетолог Ф. Котлер: «Ринок – сукупність існуючих і потенційних покупців» [14]. Але, в цьому визначенні зміст ринку зводиться лише до сфери обміну, але не враховано другу складову ринку – продавця і відсутня основа ринкового процесу – товарна маса та її грошовий еквівалент. З появою специфічного товару – робочої сили, ринок усе більшою мірою проникає у виробництво, купівля не лише засобів виробництва, а й праці стає невід'ємною частиною виробництва.

Сучасні польські економісти визначають поняття ринку аналогічно згаданими класикам економічної теорії. Так, А. Яблонський пропонує розуміти ринок як сукупність трансакцій купівлі та продажу й умов, у яких воони здійснюються [15]. С. Марціняк вважав, що ринок означає лише сукупність економічних умов, у яких укладаються обмінні трансакції між продавцями, що пропонують товари та послуги, і покупцями, які мають потреби в них, що підкріплюється відповідними фінансовими розрахунками [16]. Насіловський М. розуміє ринок як форму зв'язків між виробниками; виробниками і домогосподарствами; виробниками і домогосподарствами та різними фінансовими інституціями; фінансовими інституціями і центральним банком; усіма названими суб'єктами та центральною і локальною владою [17]. Такі визначення про ринок відображають відносини між учасниками ринку та взаємозв'язки між ними.

Бельгійський економіст Гвідо Ван Хуленбрук вважає ринком механізм взаємодії покупців і продавців, які через співвідношення попиту та пропозиції товару визначають його ціну [18]. На нашу думку, такий підхід до визначення ринку як загальної назви процесу не зовсім досконалий. Відносини між суб'єктами ринку – це закономірний процес розвитку товарно-грошових відносин, які формуються і реалізуються під дією ринкового механізму, де спостерігається залежність дій виробників від поведінки споживачів.

Російський учений Ю. Осипов формулював поняття «ринок», як суспільство підприємців, що є цілісною самоорганізованою системою, яка виконує функцію соціального організатора суспільного виробництва і здійснює мікроекономічне регулювання [9]. Російські економісти П. С. Зав'ялов і В. Е. Демидов ринком називають сферу обміну. Вони застерігають від змішування понять ринку та торгівлі. Адже ринок являє собою особливу економічну категорію, а торгівля – галузь економіки [2].

Вивчення питань сутності ринку та особливості його функціонування активно займаються й українські вчені-економісти. Так, вітчизняний економіст В. Г. Герасимчук акцентує увагу на тому, що «при централізованому обміні виникає класичний ринок, на якому з'являється посередник між виробником і споживачем» [19]. Така думка збігається з поглядами зарубіжних фахівців, які відносять процес обміну до вихідного положення ринкового дійства.

Фахівець економіст І. А. Рабинович подає дещо ширше поняття «ринок» – як сукупність соціально-економічних процесів, що відбуваються у сфері обміну, завдяки яким реалізується вартість товарів і узгоджуються інтереси їх виробників і споживачів. Тут же уточнюється, що ринок – універсальний інструмент економічного саморегулювання, за допомогою якого встановлюється динамічна відповідність попиту і пропозиції. Зазначається, що на ринковому полі розгортається драматичне змагання товаровиробників, набуваючи форми конкурентної боротьби [20, с. 83]. Отже, акцентується увага на позитивному впливі ринкових процесів на нарощування матеріаль-

них благ і виокремлюється саморегулююча функція ринку як важлива складова соціально-економічних процесів у суспільстві.

Економісти з маркетингу М. С. Пушкар і В. А. Пинхасик вважають ринок однією із економічних категорій товарного господарства, що являє собою сферу товарного обміну [21, с. 6]. Ураховуючи суспільне значення ринку, П. Т. Саблук, Д. Я. Карич та Ю. С. Коваленко так визначають поняття «ринок» – це «...цілеспрямовано упорядкована система ресурсів, установ і методів, завданням якої є створення і підтримання ринкового середовища в стані, максимального наближення до чистої конкуренції і здатності генерувати ринкові ціни, як ціни попиту та пропозиції» [22]. Перше визначення є більш загальне, а друге досить поширене в аграрній сфері та максимально наближено до чистої конкуренції.

Український учений С. В. Мочерний зазначає, що «...ринок – це певна сукупність відносин власності між покупцями і продавцями з приводу купівлі-продажу товарів і послуг та механізм забезпечення цього процесу згідно із законами товарного виробництва». М. Ю. Коденська і Н. М. Василець зазначили, що поняття «ринок» необхідно розглядати як сферу кругообігу товарів, послуг і капіталу і як систему організації товарно-грошових відносин, що виникають у ході цього процесу, прискорюючи або уповільнюючи його [23]. На думку А. Гальчинського та П. Єщенко, «Ринок – це сфера обміну, що здійснюється за думками товарного виробництва», або іншими словами: «ринок виконує роль механізму, за допомогою якого досягається рівновага попиту і пропозиції, координується діяльність суб'єктів економіки через систему цін [24].

На сьогодні існує багато різноманітних ринків, які розділяються за численними класифікаційними ознаками. Найбільш повною є класифікація ринків, наведена А. І. Соловйовим, яка з деякими уточненнями, зокрема за рівнем насиченості за дотриманням законності та географічним положенням, представлена в табл. 1.

Слід відзначити, що найбільш повно сутність ринку розкривається у виконуваних ним функціях. Погоджуємося з думкою Ю. Ліп-

Таблиця 1

Класифікація типів ринку

Класифікаційна ознака	Тип ринку
1. За структурою господарства країни	1. Ринки країн з економікою типу натурального господарства. 2. Ринки країн-експортерів сировини. 3. Ринки промислово розвинених країн
2. За географічним положенням	1. Місцевий. 2. Регіональний. 3. Внутрішній (національний). 4. Зовнішній (світовий)
3. За товарно-галузевою багаторівневою деталізацією	1. Ринок машин і устаткування. 2. Ринок мінеральної сировини і палива. 3. Ринок сільськогосподарської сировини і продовольчих товарів
4. За економічним призначенням об'єктів ринкових відносин	1. Ринок товарів матеріального виробництва. 2. Ринки інтелектуального продукту. 3. Ринок праці. 4. Ринок інвестицій. 5. Ринок фінансовий або грошовий. 6. Ринок цінних паперів
5. За характером кінцевого користування товаром	1. Ринки товарів виробничого призначення. 2. Ринки товарів споживчого користування
6. За термін користування товаром	1. Ринки товарів довгострокового користування. 2. Ринки товарів короткострокового користування. 3. Ринки товарів одноразового користування
7. За організаційною структурою: за характером продажу	1. Світовий ринок: відкритий, закритий, преференційний. 2. Внутрішній ринок; оптовий, роздрібний
8. За ступенем обмеження конкуренції	1. Монополістичний ринок. 2. Олігополістический ринок. 3. Вільний ринок. 4. Змішаний ринок і ін.
9. За дотриманням законності	1. Офіційний «легальний». 2. Нелегальний «тіньовий». 3. Контрбандний. 4. Чорний
10. За рівнем насиченості	1. Рівноважний ринок. 2. Дефіцитний ринок. 3. Надлишковий. 4. Збитковий
11. За ступенем зрілості	1. Нерозвинений ринок. 2. Розвинений ринок. 3. Ринок, що формується
12. За галузевим призначенням	1. Автомобільний ринок. 2. Комп'ютерний ринок та ін.
13. За асортиментом товарів	1. Замкнений ринок. 2. Насичений ринок. 3. Ринок різноманітного асортименту. 4. Змішаний ринок

ського, що основними функціями ринку є: 1) остаточне визначення вартості товарів і послуг та їх реалізації, перетворення продукту праці на товар; 2) забезпечення безперервності процесу суспільного відтворення (зокрема, зв'язку між виробництвом і споживанням), формування цілісної національної економічної системи та її зв'язку з іншими національ-

ними економіками в масштабі світового ринку; 3) спонукання виробників товарів і послуг до зниження індивідуальних витрат нижче від суспільно необхідних, підвищення суспільної корисності товарів і послуг, їхніх якостей і споживчих властивостей; 4) регулювання впливу на економіку в цілому, на пропорцію між різними сферами – галузями економіки,

приведення у відповідність платоспроможного попиту і пропозиції, нагромадження і споживання та інших пропозицій; 5) сприяння контролю споживачів за виробництвом, вирівнюванням цін; 6) посилення конкуренції між виробниками товарів і послуг в окремих країнах і в межах світового господарства [26].

Отже, ринок є складною економічною категорією, і якої безпосередньо впливає на рівень розвитку економіки. Наразі вчені не виробили єдиного підходу до визначення сутності ринку, тому неможливо надати лише одне трактування дефініції «ринок». Отже, сутність поняття «ринок» доцільно всебічно й комплексно розглядати з позицій визначення економічного змісту, організаційного механізму, внутрішньої структури й управлінського аспекту.

ЛІТЕРАТУРА

- Oxford dictionary. – Oxford : Clarendon Press, V. VI. – 1970. – P. 172–173.
- Атамась Г. П. Формування і функціонування регіонального ринку овочевої продукції : дис. ... канд. екон. наук : 08.07.02 / Галина Павлівна Атамась. – М., 2005 – 167 с.
- Герценштейн А. Рынок. Малая Советская энциклопедия / А. Герценштейн. – М. : ОГИЗ РСФСР. 1931. – Т. 7. – С. 551–552.
- Большая Советская энциклопедия. – 2–3-е изд. – М. : БСЭ, 1955. – Т. 37. – 522 с.
- Хандруев А. А. Рынок: БСЭ / Хандруев А. А. – М. : Сов. энциклопедия, 1975. – Т. 22. – 452 с.
- Українська радянська енциклопедія / ред. М. П. Бажан, О. І. Білецький, І. К. Білодід, В. Г. Бондарчук, П. А. Власюк та [ін.]. – К. : Гол. ред. Укр. радянської енциклопедії, 1963. – С. 249.
- Рынок: Бизнес, Коммерция, Экономика: Толковый терминологический словарь / сост. В. А. Калашников ; под общ. ред. Л. П. Дашкова. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Маркетинг, 1994. – С. 156–157.
- Украинская Советская энциклопедия / ред. М. П. Бажан, О. І. Білецький, І. К. Білодід, В. Г. Бондарчук, П. А. Власюк и [др.]. – К. : Гл. ред. Укр. Сов. энциклопедии, 1983. – С. 409.
- Супіханов Б. К. Розвиток ринків аграрної продукції : монографія / Б. К. Супіханов. – К. : ННЦ «Ін-т аграрної економіки», 2009. – 538 с.
- Макеєв В. Визначення понять «ринок» і «ринкові відносини» / В. Макеєв // Економіка України. – 1997. – № 2. – С. 67–70.
- Мочерний С. Економічна теорія : посіб. студ. ВНЗ / С. Мочерний. – К. : «Вид. центр “Академія”», 1999. – 592 с.
- Економіка : учебник / под ред. А. С. Булатова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Изд-во БЕК, 1997. – 816 с.
- Котлер Ф. Основы маркетинга : [пер. с англ.] / Ф. Котлер ; общ. ред. и вступ ст. Пеньковой. – М. : [б. и.], 1990. – 736 с.
- Котлер Ф. Основы маркетинга / Котлер Ф. ; пер. с англ. В. Б. Боброва. – М. : Ростинтер, 1996. – 699 с.
- Podstawy ekonomii / pod red. nauk. R. Milewski. – Warszawa : PWN, 1998. – 682 s.
- Makro i mikroekonomia: podstawowe problemy / pod red. nauk. st. Mrciniaka. – Warszawa, 2002. – 595 s.
- Nasiłowski M. System rynkowy: Podstawy mikro- i makroekonomii / M. Nasiłowski. – Warszawa : Key Text, 1998. – 464 s.
- Основы аграрної економіки : підручник / [В. П. Галушко, Гвідо Ван Хуленбрук, О. А. Ковтун та ін.]. – К. : Вища освіта, 2003. – 399 с.
- Маркетинг: теорія і практика : навч. посіб. – К. : Вища шк., 1994. – 327 с.
- Рабинович И. А. Маркетинг в коммерческой деятельности / И. А. Рабинович. – Одесса : Интмар, 1993. – 248 с.
- Пушкар М. С. Основы маркетинга / М. С. Пушкар, В. А. Пинхасик. – Тернополь : Вісник, 1993. – 80 с.
- Саблук П. Т. Основы організації сільськогосподарського ринку / П. Т. Саблук, Д. Я. Карич, Ю. С. Коваленко. – К. : ІАЕ УААН. 2002. – 190 с.
- Власов Д. В. Генезис формування поняття «ринок» / Д. В. Власов // Економіка АПК. – 2009. – № 4. – С. 121–124.
- Гальчинський А. Економічна теорія : підручник / А. Гальчинський, П. Єщенко. – К. : Вища шк., 2007. – С. 78.
- Соловійов А. І. Формування та ефективне функціонування продовольчого ринку (на прикладі Херсонської області) : дис. ... канд. екон. наук : 08.07.02 / Андрій Ігорович Соловійов. – К., 2005. – 187 с.
- Ліпський Ю. В. Економічний механізм формування і функціонування ринку льонопродукції : дис. ... канд. екон. наук : 08.07.02 / Юрій Володимирович Ліпський. – К., 2006. – 175 с.